

АНАЛІЗ ПОРЯДКУ ФОРМУВАННЯ ТАРИФІВ НА ПОСЛУГИ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ЛМКП "ЛЬВІВВОДОКАНАЛ")

© Скворцов І.Б., Іванова О.Б., 2005

Досліджено та проаналізовано динаміку зміни тарифів на послуги водопостачання та водовідведення (на прикладі ЛМКП "Львівводоканал"); визначено основні причини таких змін. Обґрунтовано способи вдосконалення порядку формування тарифів, резерви їх зниження.

The article shows investigation and analysis of the dynamics of rates' changes into water and sewerage services (as example LLCE "Lvivvodokanal"); the main reasons of such changes are defined. The ways of forming of the rates and reserves of their lowering are motivated.

Постановка проблеми. Відомо, що ціна (тариф) виконуватиме регулятивні функції лише за умов вільного ціноутворення. Проте сформовані під дією ринкових факторів ціни і тарифи не можуть стати універсальними регуляторами механізму ціноутворення на підприємствах, особливо в умовах монополії. А оскільки економіка України перебуває на перехідному етапі свого розвитку, то причину щойно зазначеного слід шукати у фінансово-економічних, організаційно-технологічних перетвореннях, що відбуваються у житлово-комунальному господарстві сьогодні. Відзначимо, що лібералізація ціноутворення, яка здійснювалася впродовж останнього десятиріччя, призвела до значного, часто необґрунтованого, підвищення тарифів, зокрема на послуги водопровідно-каналізаційних підприємств.

Тому виникає необхідність застосування такої методики регулювання цін (тарифів), яка би максимально враховувала усі економічні елементи функціонування водогосподарського комплексу. Нагальною є потреба у формуванні методів регулювання цін (тарифів), що, з одного боку, забезпечили б надання якісних послуг, а з іншого – сприяли б підприємствам отримувати справедливе відшкодування за надані послуги.

Сьогодні розроблені і діють такі документи з питань регулювання тарифів на послуги водопровідно-каналізаційних підприємств: "Порядок формування тарифів на послуги централізованого водопостачання та водовідведення" від 27 червня 2001 р. № 139, "Методичні рекомендації щодо розрахунків економічно обґрунтованих тарифів на житлово-комунальні послуги" від 29.03.1999 р. № 78. Фахівцями час від часу розробляються методичні рекомендації щодо регулювання цін (тарифів) на послуги водопостачання та водовідведення. Однак всі ці документи потребують вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вдосконалення методики регулювання тарифів вже неодноразово доводила свою актуальність у різних науково-практичних виданнях. Вивчення стану поглядів і думок за цією темою дасть змогу нам відтворити цілісну картину механізмів тарифоутворення і визначити "вузькі місця" у цьому процесі.

З погляду фахівців Програми реформування та розвитку житлово-комунального господарства Львівської області [6], важливим питанням є морально-технічне зношення основних засобів Львівського міського комунального підприємства "Львівводоканал" (далі – ЛМКП "Львівводоканал"), темпи якого з року в рік збільшуються, що надалі може призвести до порушення режимів роботи мереж і обладнання, істотного зниження обсягів та якості наданих послуг. Так, повністю відпрацювали нормативний ресурс близько 1200 км водогонів, з них 700 км знаходяться в аварійному стані (58,3 %). Щодобово водопровідні насосні станції подають до населених пунктів

області близько 500 тис. куб. м води. Проте внаслідок значних мережевих та експлуатаційних втрат обсяг спожитої води становить лише близько 270 тис. куб. м за добу (54 %).

Зрозуміло, що такі втрати перебивають усі нормативи. Тому для їх компенсації водопостачальні організації здійснюють такі заходи: по-перше, збільшують норму споживання води на одну людину чи технологічний процес (це пояснює, куди пропадає вода), по-друге, збільшують тарифи.

Здійснені впродовж 2000–2003 рр. в усіх регіонах країни перерахунки за ненадані та надані не в повному обсязі комунальні послуги становлять більше від 910 млн. грн. [2] Все це свідчить про необхідність встановлення суворішого контролю обґрунтованості витрат, повсюдного встановлення квартирних лічильників води, розробки нових методик формування тарифів і нарахувань, що гарантують оплату споживачами тільки реально і повноцінно отриманих послуг.

Згідно з думкою спеціалістів Агентства США з міжнародного розвитку з питань реформування тарифів на комунальні послуги та реструктуризації комунальних підприємств, основними чинниками необґрунтованих тарифів на послуги водопостачання та водовідведення є [5]:

- існування лише одного порядку обчислення тарифів, що не є достатнім для досконалої системи ціноутворення;
- закони, нормативно-правові акти та стандарти неузгоджені поміж собою;
- відсутність необхідної гнучкості в стандартах ціноутворення;
- чинне законодавство не дає змоги комунальним підприємствам повною мірою відшкодовувати в тарифах всі витрати операційної діяльності;
- низькі темпи встановлення лічильників (їх встановлення запобігатиме надмірному споживанню комунальних послуг), та інші.

Такі науковці, як Н.М. Лисенко та А.В. Бабак вбачають причини неурегульованості тарифів у відсутності єдиного підходу щодо визначення складу витрат, які формують собівартість послуг, застосування єдиних методів планування та обліку цих витрат, а також калькулювання собівартості послуг не забезпечує порівнянності планових та облікових показників складу та класифікації витрат, об'єктів та одиниць калькулювання, методів розподілу витрат по періодах тощо.

Н.Олійник підкреслює, що усі витрати підприємств-монополістів перекладаються на населення, яке позбавлене альтернативних постачальників. Економічні перетворення в галузі неможливі без розробки і запровадження ефективної системи регулювання природних монополій. Це, з одного боку, забезпечить споживачам доступність послуг, а з іншого – встановлення і підтримку економічно обґрунтованих тарифів, сприятиме розвитку виробництва [8, с. 95 – 103].

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є встановлення порядку формування тарифів на послуги водопостачання та водовідведення. Для досягнення поставленої мети в статті вирішуються такі основні завдання:

- досліджено структуру собівартості послуг водопостачання та водовідведення для визначення недоліків їх формування, спричинених використанням “Порядку формування тарифів на послуги централізованого водопостачання та водовідведення” (далі – “Порядок формування тарифів”);
- розглянуто функціонування ЛМКП “Львівводоканал” з погляду особливостей формування тарифів;
- визначено резерви обґрунтованого зниження тарифів;
- сформульовано основні підходи щодо вдосконалення “Порядку формування тарифів”.

Виклад основного матеріалу. Отже, щоб визначити, які найголовніші важелі необхідно враховувати при регулюванні тарифів на послуги водопостачання та водовідведення, розглянемо структуру тарифу і динаміку змін на основі даних ЛМКП “Львівводоканал”.

З таблиці видно, що упродовж порівнюваних періодів собівартість послуг змінювалася. Із водопостачання: у 2003 році вона зросла на 23,96 % порівняно із 2002 роком, а в 2004 р. зменшилася на 11,75 % порівняно із 2003 р. Із водовідведення собівартість зростала упродовж двох розглянутих періодів: у 2003 році на 70,19 % порівняно із 2002 р., та на 29,15 % порівняно із 2003 р.

**Динаміка тарифів на водопостачання
та водовідведення ЛМКП “Львівводоканал”**

Показники	Види послуг					
	Водопостачання, роки			Водовідведення, роки		
	2002	2003	2004 р. (за 8 місяців)	2002	2003	2004 р. (за 8 місяців)
Фактична собівартість, м куб. / грн.	0,853	1,0574	0,9331	0,21	0,3574	0,4616
Тарифи для промислової групи споживачів, м куб. / грн.	1,98	3,60	4,12	1,20	1,20	1,46
Тарифи для населення, м куб. / грн.	0,56	0,85	1,03	0,24	0,30	0,54

Зокрема, тарифи на водопостачання для промислових споживачів змінювались так: у 2003 році збільшилися на 81,82 % порівняно із 2002 роком, та на 14,44 % у 2004 році, порівняно із попереднім роком. Із водовідведення: упродовж 2002–2003 рр. змін не відбулося, а у 2004 році тариф на послуги зріс на 21,66 %, порівняно із 2003 роком.

Для населення тариф за надані послуги змінювався так: із водопостачання – у 2003 р. зріс на 51,78 % та у 2004 р. на 21,18 %, порівняно із попереднім роком; із водовідведення – 2003 р. зріс на 25 %, та на 80 % у 2004 році, порівняно із попереднім роком [4].

Дослідивши тенденції змін тарифів (за даними ЛМКП “Львівводоканал”), необхідно визначити основні причини, що викликають це. Так, собівартість виробництва послуг зросла у 2,8–3 рази порівняно з витратами, закладеними у чинних тарифах. За цей період відбулось підвищення тарифів на електроенергію до 50 %, зросла заробітна плата та нарахування на неї: з 95 грн. до 237 грн., що не було відображено в тарифах.

Проте недосконалість “Порядку формування тарифів” зумовила можливість включення в тарифи завищених витрат. Зокрема:

- у тариф на водопостачання закладено більше значення витрат за статтею “електроенергія” на 578,43 тис. кВт год. (114,96 тис. грн.) за рахунок завищення питомого споживання електроенергії на 0,005 кВт год./м куб., чим порушено розпорядження міського голови від 09.12.02. № 610 “Про заходи щодо скорочення енергоспоживання у міському господарстві”; подвійно включено електроенергію на цех механічної обробки осаду в кількості 1204 тис. кВт-год. на 180,72 тис. грн.;

- згідно із зведеним розрахунком земельного податку на 2003 р., його розмір становить 306,87 тис. грн., а в тариф закладено 312,79 тис. грн., тобто на 5,92 тис. грн. більше (або на 1,89 %). Однак чинним “Порядком формування тарифів” не встановлено розподілу загальної суми земельного податку між окремими видами послуг, які надаються ЛМКП “Львівводоканал”;

- плату за подання через системи централізованого постачання питної води з відхиленням від вимог стандартів: закладено 2168,84 тис. грн., але в бюджет цю суму не відраховують, оскільки сплачують її з прибутку, а підприємство збиткове (водночас ці витрати відшкодовуються споживачами через тариф);

- подвійне включення вартості води на технологічні потреби: закладено 378,82 тис. грн. із водопостачання та 151,88 тис. грн. із водовідведення, що вже входить у нормативи витрат (36,01 %) і виключається з реалізації;

- реалізацію води в зону депресійної лійки закладено на 967,86 тис. м куб. більше. Пропускна спроможність трубопроводів, що ідуть в зону депресійної лійки по окремих селах менша, ніж розрахунково споживають ці села;

- в реалізацію послуги закладено на 203,42 тис. м куб. витрат – в кількості 36,01 % від підйому, замість 35,82 % згідно із розпорядженням міського голови від 09.12.02 № 610.

Звернімося до документів, якими керується ЛМКП “Львівводоканал” при регулюванні тарифів.

Основою “Порядку формування тарифів”, про який вже йшлося, є метод встановлення граничного рівня рентабельності (метод “витрати плюс”). Застосовуючи такий витратний метод, водогосподарства забезпечують: відшкодування операційних, капітальних витрат та прибутковість інвестованого капіталу. Проте загально визнаними недоліками цього методу є неекономне використання ресурсів та залучення більшого обсягу інвестицій, ніж необхідно. Окрім того, за базу застосування норми рентабельності береться повна собівартість звичайної діяльності водопровідно-каналізаційних господарств. Витратний підхід при регулюванні тарифів передусім є спадщиною водопровідно-каналізаційного господарства від радянських часів, коли держава повністю контролювала стан активів таких підприємств, а послуги для населення були дотаційними (близько 96 %).

Отже, чинний механізм формування тарифів дає змогу підприємствам з водопостачання та водовідведення включати в тариф витрати, що безпосередньо не стосуються цих послуг (борги споживачів, кошти на підтримку власної соціальної сфери тощо).

З іншого боку, у розглядуваному “Порядку формування тарифів” задекларовано можливість використання методу встановлення граничного рівня ціни. Такий метод став би “заохочувальним” як для виробників, так і для споживачів послуг водопостачання та водовідведення. Однак в цьому документі не наведено формули, за якою граничний рівень цін би встановлювався, не розроблено її основних критеріїв (зокрема інфляція, ефективність діяльності, зовнішні чинники тощо).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, основними напрямками вдосконалення формування тарифів на водопостачання та водовідведення ми вважаємо такі. Зменшення статей витрат (із врахуванням вище викладених зауважень), крім того, визначення та врахування у “Порядку формування тарифів” питомої ваги інших статей доходів водопровідно-каналізаційних господарств (зокрема: обслуговування лічильників, транспортні послуги, ремонтні роботи) у розмірі тарифу, що формується та врахування усіх чинних стандартів бухгалтерського обліку, що пов’язані із формуванням складових тарифу.

Як додаткові резерви зниження тарифу ми пропонуємо :

- виключення із витрат резервів сумнівних боргів у сумі 2500 тис. грн., зокрема на водопостачання – 1450 тис. грн., водовідведення – 1050 тис. грн. Таке включення передбачено Положенням (стандарту) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, проте безпосередньо не пов’язано з наданням послуг;

- виключення із операційних витрат відрахувань до спеціального фонду місцевих бюджетів 10 % вартості питної води, що надається через системи централізованого водопостачання з відхиленням від вимог стандарту (це становить 2741,1 тис. грн у 2004 році);

- коригування базового тарифу в частині капітальних вкладень як із водопостачання, так і із водовідведення, які фінансуються за рахунок амортизації (7242,5 тис. грн. у 2004 році);

- збільшення фінансування з бюджету на відшкодування витрат підприємства у зв’язку із наданням послуг в зону депресійної лійки на суму 2163 тис. грн.;

- врегулювання питань розподілу дощових стоків між споживачами, що призводить до перекладання витрат за приймання та очищення стоків із місць загального користування, власних вод р. Полтви на промислових, бюджетних споживачів та населення.

На нашу думку, комплексне застосування усіх окреслених вище заходів дасть можливість уникнути необґрунтованої зміни тарифів на послуги водопостачання та водовідведення, правильно регулювати тарифи та отримувати повне їх відшкодування.

1. Бабак А.В., Лисенко Н.М. Собівартість комунальних послуг у бухгалтерському обліку та ціноутворенні // *Аспекти тарифної реформи.* – К., 2003. – № 1. – С. 13–21. 2. Державний антимонопольний комітет України. – 2004. // <http://www.amc.gov.ua/news/arch/des/2004/DT04-6.htm>. 3. Закон України “Про загальнодержавну Програму розвитку водного господарства” від 17.01.2002 р. № 2988-III (із змінами, внесеними згідно із Законом № 380-IV від 26.12.2002 р.) // *Відомості Верховної Ради.* – 2002. – № 25. 4. Звітність про результати діяльності ЛМКП

“Львівводоканал”. – Львів, 2002 – 2004 рр. 5. Історія тарифної реформи в Україні // Програма Агентства США з міжнародного розвитку. Аналітичний огляд. – К., 2002. – № 2. – 116 с. 6. Львівська обласна державна адміністрація, Управління житлово-комунального господарства, Корпорація ОКО // Програма реформування та розвитку житлово-комунального господарства Львівської області. – Львів, 2004. 7. Наказ Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики від 27.06.2001 р. № 139 “Порядок формування тарифів на послуги централізованого водопостачання та водовідведення” // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 56. 8. Олійник Н. Демонізація житлово-комунального господарства – важливий напрям реформування галузі // Вісник Української Академії Державного управління при Президенті України. – К., 2002. – № 1. – С. 95–103.

УДК 339.138

Ю.І. Стадницький

Політехніка Свентокшиська, м. Кельци, Республіка Польща

РЕГІОНАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ В СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

© Стадницький Ю.І., 2005

Регіональний маркетинг може і повинен зайняти вагомe місце в стратегії соціально-економічного розвитку Українських Карпат. Регіональний маркетинг повинен розробити комплекс заходів та інструментів, що забезпечують інформування потенційних інвесторів про привабливість регіону для розміщення підприємств і формування позитивного іміджу території, її престижу.

Regional marketing can and should take a powerful place in strategy of social and economic development of the Ukrainian Carpathian mountains. Regional marketing should develop a complex of actions and tools which provide informing potential investors on appeal of region for accommodation of the enterprises and formation of positive image of territory, her prestige.

Постановка проблеми. Складні природні умови гір значно обмежують простір для вибору форм і видів господарської діяльності, звужуючи, тим самим, поле зайнятості місцевих жителів. Це зумовлює дуже низькі доходи мешканців гір, і, в остаточному результаті, призводить до погіршення демографічної ситуації, зростання соціальної напруги, знищення природних багатств. Тенденція відпливу населення з гірських районів та знелюднення гір має бути зупинена. Необхідність цього зумовлюється не лише загрозою втрати “культурного простору”, але й економічними та екологічними причинами. В туристичних регіонах, до яких належать Карпати, виникнення пустищ чи лісів на місці аграрних площ означає однозначно і скорочення кількості таких цінних для туризму пейзажів, красу яких створює чергування лісу і відкритих просторів, світлих і темних тонів, сонця й тіні. Карпатський селянин перетворює гори на культурний ландшафт, утримує в порядку всю необхідну туристичну інфраструктуру. Усе це було б неможливо (через високі витрати) здійснити силами найманих працівників. Для збереження привабливості гір необхідні постійні мешканці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гострі соціально-економічні проблеми гірських територій Українських Карпат висвітлено у багатьох наукових публікаціях, зокрема [1–6], однак у них увага акцентується на аналізі привабливості регіону для розміщення підприємств певних галузей. Одночасно слід підкреслити, що у цих та інших подібних дослідженнях, які стосуються поліпшення соціально-економічної ситуації в Українських Карпатах, ігноруються можливості використання засобів маркетингу (так званого територіального маркетингу) для вирішення зазначеної проблеми.